

Telegraful Român.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 14 cor., 6 luni 7 cor., 3 luni 3 cor. 50 fl.
Pentru monarhie pe an 16 cor., 6 luni 8 cor., 3 luni 4 cor.
Pentru străinătate pe an 24 cor., 6 luni 12 cor., 3 luni 6 cor.

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației tipogr. arhid., Sibiu, str. Măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției «Telegraful Român», str. Măcelarilor Nr. 45.
Scrisori nefrancate se refuză. — Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 14 fl., — de două ori 24 fl., — de trei ori 30 fl.
rândul cu litere garmond.

Educațiunea religioasă-morală a poporului.

— Părerii subiective. —

I.

(n. f.) În vremea din urmă se fac dese pomeniri în presa noastră de zi și de săptămână asupra educațiunii religioase-morale a poporului. Și ca o urmare firească părăsesc diferitele tiparnițe nenumărate cărți de rugăciuni, hotărât cu menirea de a întări baierile credinței și a mângăia inimile arse de chinurile războiului înviforat. Imprejurarea aceasta îți țese în suflet umbra convingerii, că interesul față cu ziua de mâine a neamului s'a intensificat în mod îmbucurător, doar chiar și războinicul Mackensen zice, că «nu atât armele, ci mai mult puterile religioase-morale chezeșuesc viitorul limbilor».

Dar amintita împrejurare îți deslușește în aceeași vreme și un adevăr chinător, că viața sufletească a credincioșilor noștri e luată de vârtejul unor perturbațiuni primejdioase. Se aruncă cu o păcătoasă iefinătate acuze grave la adresa bisericii, a preoților. Aceștia la rândul lor se apără cu aceeași iefinătate de argumente, solicitând credincioșilor «dorul și voința după o frumoașă viață religioasă».¹ În priza apărării ei nesocotesc porunca pedagogică, că deșteptarea în credincioși a unei voințe și dorințe după viață religioasă-morală, este, la orice popor, cea mai înaltă și sfântă datorie a preoșimii.

Și oare să credem, că viața religioasă a credincioșilor noștri a intrat numai acum de curând în raza perturbațiunilor de primejdie? Șirul lung de concluze fără de aplicare ale sinoadelor eparhiale, demersurile fără nădejdi de izbândă, făcute an cu an de consistorii, și «stăruințele fără de adâncuri» ale P. S. sinod episcopesc mărturisesc, că boala e veche și că factorii și corporațiile în cădere s'au ostenit să o lecuiască, să se achite de îndatoririle ce le revin. Dar problema educațiunii religioase-morale la neamul nostru e cu mult mai complexă, ca ea să se poată deslega prin concluze stereotipe, prin ordine circulare, răzimate pe imitații, în temeiul cărora se ordonă, ca preoții să cuvinteze în biserică, să facă lecții în școală din studiul religiunii, iar învățătorii să petreacă elevii în Dumineci și sârbători la slujbele dumnezeiești. Acestea toate nu sunt decât simple mijloace externe!

Pentru a ne apropiia de rezolvirea cu succes a acestei chestiuni, care compoartă o negrăită însemnătate pentru biserică și neam, trebuie să avem o intuițiune limpede a sufletului nostru etnic. Fără îndoială deci e nevoie să ne oprim pe o clipită la intuirea decursivă a acestui drumet al

veacurilor, sinteza tuturor durerilor și a nădejdelor noastre de mai bine.

Deșteptat sub strălucirea razelor viorii și pline de taină ale credinței urzite în ieslea peșterii dela marginea Vifleemului, sufletul neamului se infiripă din fărâmurile de lumină ale unor lumi biruite și zdrobite. În fața măreției poezii a celor necuprinse, a minunilor divine, se pătrunde până în adânc de fiorul necunoscutului, iar închipuirea fecundă, zestre împărătească dela un puternic strămoș, îl ajută să-și clădească o lume de rară înțelepciune, învrăstată cu strălucitoarele bogății din deșertul basmelor.

Neastâmpărul, copil din flori al imaginațiunii, îl îndeamnă cu stăruință îndârjită să iasă în lume, să se reveleze în împărăția aparențelor. Alt-cum e osândit să se ofilească, să moară. Chip de manifestare în formă vădită îi îmbie însă numai biserică, clădită anume pentru ocrotirea sa proprie.

Dar și aici îl stingherește paianjenul slav, care își țese liniștit limba, zăbranicul acesta de întunec, în fumul de tămâie și în miresmele busuicului.

Puhoiul neamurilor, care se prăvălește peste dânsul ca valuri de patimi și ispite, — cari vin și trec, — îi imprimă icoana lumii veșnice, față de care lumea aceasta cu graiuri neînțelese plutește ca o umbră nereală. Iadul și cerul, pedeapsa și răsplata, devin busola, îndrumătorul faptelor, a vieții de aici de pe mușuroiul de țărână. În jurul acestui lucru se adună toate gândurile, toate lumile lui sufletești, așteptând cu răbdare de mucenic — mângăiat de rugăciuni — osândirea dușmanilor și răsplata suferințelor. *Abia de două ori a strălucit acest suflet, — încins de volbura răsunării, — în lumina de fulger a dreptății.*

Chip de manifestare, de revelare a puterilor moștenite, află doar numai lângă vetrele strămoșilor, arătându-se în forme minunate pe jugul boiler, pe măciuca ciobanilor, în schimbul măestru de culori din altita cămeșii și mai ales în graiul neamului, mijlocul cel mai de frunte al desvoltării sufletești, în doină: gura durerii, în povești, în tradiții, în credințe și obiceiuri, în colinde și cântece de stea. Aici, lângă vatra părintească, în sinul familiei se țese întreaga viață sufletească a strămoșilor, aici se face cea mai riguroasă și curată educație religioasă și națională. Mama își învață pruncii ocinașele, rostindu-le cu evlavie împreună cu dânsii, seara și dimineața. La biserică, în Dumineci și sârbători, băeții merg alături de părinte, iar fetițele sub scutul mamei, învăluite de miresmele busuicului și călăpărului din măramă. Merg la biserică să-și lapede păcatele de peste săptămână, să-și sfințească ființa prin închinarea la icoane și prin fumul de tămâie, care apără de cel rău. Seara la lumina din vatră se urzește po-

vestea vre-unui mucenic, ori visul «maicii preceștii», ori vin din afunzile vremilor istorii despre vitejiile strămoșilor, ori frumoasele colinde și cântece de stea. Și aici nu pot ca să nu deschid o paranteză. Tocmai în temeiul acestor împrejurări, acei fii ai neamului, cari săltați de valurile vieții (ale norocului?) se depărtează de cercul familiei, se rup totodată și de neamul și biserică strămoșilor, făcându-se una cu «domnii» în sinul cărora «stau la masă».

Iar când domni vicleni stăruiau să ne sfarme legea românească, sufletul neamului înfiorat se închide în nebiruita lui cetățue, în familie, unde nu lasă să se furișeze nici un străin, vină el chiar și din biserică, cu zăpisuri de recomandare dela popa. Și îndeletnicirile acestea grăitoare de o deplină armonie a vieții sapă tot mai adânc matca sufletului, se moștenesc din neam în neam, cu întreaga comoară împletită din pășanii și sfaturi de demult, învăluită în o cucernică liniște în fața tuturor răsvrătirilor vremii.

Și sub imperiul acesta e adevărată vorba: credința religioasă a poporului românesc a fost determinată din cel mai depărtat trecut și până astăzi, nu de erudiția preoșimii, ci de *inclinările sufletești ale acestui neam*, și că țaranul român, lipsit de propovăduirea hotărâtă și deslușită, în limba lui, a adevărilor creștine, răzimat mai mult pe puterea imaginațiunii, n'a trecut nici când cu întreg sufletul și cu toată inima la creștinism.¹

În lumea aceasta patriarhală, cu mirezme și raze din raiul pierdut, preotul era «părintele» sătenilor. Infrățit cu durerile și nevoile «fiilor sufletești» îmbia din slova molitvelnicului leac pentru ranele sufletești și chiar și pentru boalele trupului. Nu era o apariție străină în sat, — doar era desprins din sinul sătenilor, și în temeiul traiului la fel, ocrotit de aceeași soartă, între el și credincioși era o *legătură firească*, o *intimitate* caldă și sinceră, asemenea celei dintre tată și fii, care îi deschidea ochii pentru a pătrunde nevoile turmei și a găsi întotdeauna îndrumările de trebuință.

Apostol, învățător însă n'a fost. Cu durere, dar trebuie să o spunem. A fost numai slujitorul altarului, de unde izvoarește poezia de vrajă, cu sprijinul căreia omul se poate înălța la Dumnezeu, era mijlocitorul harului ceresc, omul, care cunoștea taina scrișului și a cetitului, sfințit și trimis de vlădica, slugă mai mare a lui Dumnezeu, să le facă slujbe, să le cetească din cărțile sfinte, să le stropască cu apă sfințită casele și olaturile, să-i păzească cu ajutorul darului sfânt de farmece și de primejdii, picurându-le tuturor din cărțile sfinte ale bisericii stropii nădejdi și ai mângăierii.

¹ Spiridon Popescu: Contribuțiune la munca pentru ridicarea poporului, p. 119.

Adolf Harnack.

Monahismul, idealurile și istoria lui.

(Urmare).

III. Veacul al treilea și al patrulea. (Originea monahismului).

Să ne reîntoarcem însă la biserică veacului al treilea. Zeloșii au avut dreptul să o critice, pentru că pericolele mari, pe cari le-au văzut apropiindu-se cu ocaziunea intrării bisericii în statul universal, într'adevăr au sosit. Totuși a fost deviză periculoasă cuvântul apostolului: «Iudeilor iudeu, elinilor elin». Tradiția de veacuri ne-a învățat, să socotim *laicizarea* bisericii numai dela acel timp, de când sub Constantin a început a deveni biserică a statului. Această tradiție e falsă. La mijlocul veacului al treilea biserică era deja în măsură mare laicizată. Normele de credință tradiționale nu le-a negat și nu și-a pierdut caracterul specific, dar și-a redus în mod nesămuit pretențiile sale privitoare la viața creștină, și forma culturală pe care și-a asumat-o pe seama ei și a principiilor sale de credință i-a devenit spre paguba-i internă. Adevărat, că în estern construcția ei a fost mai sigură și mai strânsă, ca o dinioară, — a devenit stat în stat; dar legătura tare ce o lega, nu mai era nădejde religioasă și iubire frățască, ci o ordine ierarhică, care amenința cu apăsare majorenitatea și libertatea creștină și prin aceasta și simțul frățesc. Catehizmul ei s'a luat deja la întrecere cu sistemele admirate ale filozofilor, dar însași și-a bătut mult capul cu ele, scopurile i-s'au dus dela loc, metoda i-s'a turburat. Anume, ultimul, sistemul postum al filozofiei grecești, neoplatonismul, a înfrăurit asupra ei în mod decizător. Cu ceea ce a luat dela el s'a năzuit să întregască lipsa suferită deja de curând prin pierderea ori schimbarea idealurilor sale, curat religioase și entuziastice. Dar Dumnezeu supralumesc, despre care a învățat neoplatonismul, n'a fost Dumnezeu evangheliei, și răscumpărarea de cele senzuale, pe care a propovăduit o acesta, diferea foarte mult de nădejdea izbăvirii creștine genuine. Teologii cari l-au studiat, ori l-au combătut, s'au dedat cu lumea lui de concepție și a lor s'a mișcat dela loc pe neobservate. Mai departe: tendința alipirii către stat era tot mai evidentă: adevărat, că au voit să sprijinească statul, dar au și dorit sprijin dela el, și pentru a-l dobândi, au făcut mai mult, decât ar fi fost permis. Și în sfârșit: biserică n'a fost în stare să satisfacă nici postulatelor reduse, îndreptate spre viață morală a omului singuratic; adeseori a trebuit să se mulțamească cu o măsură minimală, cu supunere externă față de ordinea lui de drept și cult. Față de aceasta — i-a succes aceea una, că om creștin nu cu una cu două i-a atins pre-

¹ Vezi articolul de fond din «Biserica și Școala» Nr. 46—1915.

